№ 233 ՇԱԲԱԹ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 9 | 1900 | ՇԱԲԱԹ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐԻ 9 № 233

ՔՍԱՆՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվան 6 րուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.

Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.

Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր բառին 2 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1901 ԹՎԱԿԱՆԻ

ՄՇԱԿ

(29-ՐԴ ՏԱՐԻ)

ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՐԱԳԻՐ

«ՄՇԱԿԸ» ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է ՆՈՑՆ ՊՐՕԳՐԱՄՈՎ ԵՒ ՆՈՑՆ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՄԲ

Ամեն օր բացի տօներին յաջորդող օրերից.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, տասն եւ մէկ եւ տասն ամսվանը՝ 9 ր., ինն եւ ութ ամսվանը՝ 8 ր., եօթ ամսվանը՝ 7 ր., վեց ամսվանը՝ 6 ր., հինգ ամսվանը՝ 5 ր., չորս ամսվանը՝ 4 ր., երեք ամսվանը՝ 3 ր., երկու ամսվանը՝ 2 ր. եւ մի ամսվանը՝ 1 րուբլի:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ. Ամերիկայի բաժանորդները պէտք է վճարեն տարեկան 7 դօլլար. Եւրօպայի բաժանորդները՝ 30 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները 10 րուբլի:

«ՄՇԱԿԻՆ» գրվել կարելի է ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ (Բազարնայա եւ Բարօնսկայա փողոցների անկիւն):

Կայսրութեան ուրիշ քաղաքներից «ՄՇԱԿԻՆ» գրվելու համար, եւ առհասարակ նամակներ եւ ծրարներ ուղարկելիս, պէտք է դիմել հետեւեալ հասցէով. ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ», իսկ արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal arménien «MSCHAK».

Յայտարարութիւնները ընդունվում են բոլոր լեզուներով:

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Շօշափելի փորձեր.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արձագանքներ. Ժողովրդական թատրօն. Նամակ Զաքաթալայից. Նամակ Ախալքալաքից. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Արտաքին լուրեր. ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ. Մանրանկար. ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ — ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ. Անտունները:

ՇՕՇԱՓԵԼԻ ՓՈՐՁԵՐ

Մի համակրելի ձեռնարկութիւն դարձնում է իր վրա մեր ուշադրութիւնը: Ներկայ տարվայ յուլիս ամսին սկիզբ դրվեց Ռուսաստանում մի կազմակերպութեան, որն իր գործունէութիւնը պէտք է տարածէ և Անդրկովկասի վրա: Այդ մասին Պետերբուրգում հիմնվեց փորձնական գիւղատնտեսական մի բիւրօ, որի նպատակն է գործնական կերպով օգնել գիւղացիներին բարւոքելու նրանց հողի յատկութիւնը: Այնուհետև մի քանի ամսվայ ընթացքում այդպիսի բիւրօներ հիմնվեցին Կիեվ, Վարշավա, Լիբավա, Օդեսսա քաղաքներում, իսկ շուտով կը բացվեն Մոսկվայում, Սարատովում, Կազանում, Խարկովում, Թիֆլիսում և ուրիշ կենտրօններում:

Բիւրօների կազմակերպութեան նպաստում են իրանց կողմից արտասահմանեան մի քանի ֆիրմաներ, որոնք պատրաստում են և ծախում հողը պարարտացնելու նիւթեր: Բիւրօյի գործողները անմիջական կապ են հաստատում գիւղատնտեսների հետ, փորձեր են անում գիւղատնտեսների կալուածքներում, տալիս են ձրիապէս ամեն տեսակ խրատներ ու խորհուրդներ և փորձի համար ձրիապէս բաց են թողնում պարարտացնող նիւթեր:

Բիւրօն հաւատացած է, որ գործնական փորձերից յետոյ գիւղատնտեսները իրանք կը սկսեն գործադրել իրանց հողերում պարարտացնող նիւթեր և այդպիսով թէ օգնած կը լինեն իրանց հողերի բարւոքմանը և թէ մշտական վաճառանոց ստեղծած կը լինեն այն ֆիրմաների համար, որոնք զբաղված են այդ նիւթերի պատրաստութեամբ:

Ներկայ դեկտեմբերի 1-ին մայրաքաղաքի «Հիւսիսային գիւղատնտեսական ընկերութեան» նիստում յատուկ քննութեան առարկայ էր դարձել այդ բիւրօների գործունէութիւնը: Ժողովը, ծանօթանալով մանրամասնութիւնների հետ և գնահատելով այն ծառայութիւնը, որ կարող են նրանք մատուցանել ռուսաց երկրագործի ուժասպառ հողը բարւոքելու գործում, տուեց իր հաւանութիւնը այդ նոր կազմակերպութեան:

Մենք շատ ուրախ կը լինէինք, որ Թիֆլիսի համար ծրագրված բիւրօն շուտով իրագործութիւն ստանար և մեր երկրում կատարվէին սիստեմական փորձեր պարզելու՝ թէ ինչ միջոցներով մենք կարող ենք բարւոքել մեր գիւղատնտեսի հողը, որ երկարատև մշակութիւնից շատ տեղ ուժասպառ է եղել և դարձել է անբերրի ու ապարդիւն:

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ

XXVI

Լեհ ազգը եւ նրա հետ ամբողջ քաղաքակիրթ մարդկութիւնը տօնում են այսօր հռչակաւոր վիպագիր Հէնրիկ Սենկեվիչի գրական գործունէութեան քառասնհինգամեակը, որ յետաձգվեց 2—3 տարի Միցկևիչի համազգային յօբելեանի պատճառով:

Հէնրիկ Սենկեվիչ ծնվել է 1846 թւին: Բարձրագոյն կրթութիւն ստացել է Վարշավայի Գլխաւոր դպրոցում (համալսարանում): Գրական գործունէութիւնը սկսել է 1872 թւին, բայց յայտնի է դարձել մի քանի տարի անցած, երբ սկսեց ճանապարհորդել եւ, գնալով Ամերիկա, ուղարկեց այնտեղից մի շարք ճանապարհորդական տպաւորութիւններ, թղթակցութիւններ եւ նորավէպեր: Այնուհետեւ 1880 թւականներին նա տպեց իր պատմական-ազգասիրական վէպերը՝ «Հրով եւ սրով», «Ջրհեղեղ», եւ «Պան Վօլօդիեվսկի», որոնք նրա հռչակը տարածեցին իր հայրենիքից դուրս, իսկ երբ լոյս տեսաւ նրա «Առանց Դաւանանքի» հոգեբանական վէպը, նրա փառքը հասաւ իր գագաթնակէտին: Բացի վերոյիշեալներից, Սենկեվիչը գրել է հետեւեալ մեծ եւ վերին աստիճանի գեղարուեստական վէպերը—«Պօլանեցկիների ընտանիքը», «Յո՞ երթաս» եւ «Խաչակիրները»:

Իր այդ գրուածքների շնորհիւ այսօրվայ յօբելեարը հռչակ է ձեռք բերել ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհում եւ, իբր գրող, պատկանում է ոչ միայն իր ազգին, այլ եւ ամբողջ մարդկութեան: Նրա գրուածքները՝ լեհերէն լոյս տեսնելու պէս իսկոյն թարգմանվում են բոլոր քաղաքակիրթ լեզուներով: Առանձին ժողովրդականութիւն գտաւ Եւրօպայում եւ Ամերիկայում մանաւանդ «Յո՞ երթասը»: Ֆրանսիացիները առհասարակ չեն գրաւվում օտարներով եւ նոյն իսկ չեն հասկանում օտարազգի գրողներին եւ սակայն «Quo Vadis?»-ի թարգմանութիւնը Ֆրանսիայում կարճ միջոցում տարածվել է 150,000 օրինակ եւ հասել է այն թւին, որին արժանացել են միայն Զօլայի մի քանի վէպերը: Անգլիայում եւ Ամերիկայում անգլիերէն թարգմանութիւնը տարածվել է երկու տարում աւելի քան 400,000 թւով: Վէպի հերոսուհու, Լիգիայի անունը ժողովրդական է դարձել այդ երկիրներում, ինչպէս եւ հերոսներից մէկի, Ուրսուսի անունը, եւ բաւական է, որ այնտեղ մի ըմբշամարտ ներկայանայ Ուրսուսի անուան հովանաւորութեան տակ, որպէս զի իսկոյն դառնայ ժողովրդի սիրելին: Ռուս հասարակութիւնը նոյնպէս բարձր է գնահատում Սենկեվիչի տաղանդը, եւ նա ընտրված է ռուսաց Գիտութիւնների Ակադեմիայի թղթակից—անդամ: Հայ ընթերցողներն էլ մեծ հետաքրքրութիւն են ցոյց տալիս յօբելեարի գրուածքների վերաբերմամբ, եւ եթէ չը հաշուենք մեր պարբերական հրատարակութիւնների մէջ տպված Սենկեվիչի փոքրիկ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՆՏՈՒՆՆԵՐԸ

(Պատկեր Վլ. Օրկանի)

—Մայրիկ, դեռ հեռո՞ւ է...

—Մօտ կէս մղոն... Ահա այս անտառի եւտեւում կերեւան խրճիթները... Մրսում ես, Եսա:

—Ո՛չ, մայրիկ, ո՛չ:

Այս խօսակցութիւնը տեղի ունէր երկու հոգու՝ մօր եւ որդու մէջ: Մայրը գնում էր առջեւից ճանապարհ բանալով որդու համար ձիւնի հիւսերի մէջ: Ամեն մի րօպէ ընկնելով, նա դառնում էր որդուն.

—Զգոյշ, Եսա... Անցիր այս կողմով:

—Լաւ, մայրիկ, լաւ...—սառած շրթունքներով շշնջում էր որդին, սակայն չէր գանգատվում, թէեւ ցուրտը թափանցում էր մինչեւ ոսկորները: Եւ հիմա, երբ մայրը հարցրեց.

—Մրսում ես, Եսա...,—նա պատասխանեց.

—«Ոչ, մայրիկ, ոչ...» —Ու միայն նրա դողացող ձայնն էր, որ հակառակ նրա խօսքերին, ասում էր ճշմարտութիւնը:

Երկու մարդ կռւում էին ձիւնի հիւսերի հետ... Երկու դիւրաբեկ արարածներ կռւում էն անսահման, ցուրտ, մեռած բնութեան հետ... Ո՞վ կը յաղթէ, մարդը՝—թէ այս անշունչ ամբողջութիւն...

—Մայրիկ, դեռ հեռո՞ւ է...—հարցնում է Եսան:

—Շուտով, շուտով, միայն եկ, Եսա, յետ մի մնա,—աղաչում էր մայրը:—Իմ ետեւից, իմ ետեւից...—եւ նա, հաւաքելով իր վերջին ոյժերը, պատռում է սառած ձիւնի շերտերը, ճանապարհ բանալով իր որդու համար... Նա զգում էր, որ թուլանում է, բայց մի եւ նոյն ժամանակ զգում էր, որ պիտի գնայ... Թէ չէ ցրտահար մահը սպասում է՝ թէ իրան, թէ Եսային:

—Միայն թէ բուք չը սկսվի..., քամի չը վերկենայ...—ցածր ձայնով շշնջում է ինքն իրան մայրը... Ու կարծես՝ իբրեւ նրա խօսքերին պատասխան, անտառի կողմից բարձրանում է քամին եւ սառած ձիւնը տալիս նրա երեսով...

—Տէր Աստուած,—շշնջում է նա, դժուարութեամբ շարժելով ցրտից թմրած ոտները: Իսկ ետեւից նրա հետքերով, պահպանվելով աւելի շուտ ուրիշ կողմնակի, քան իր սեփական ոյժով, գնում է թմրած մանուկը, հագած մօր բաճկոնը, որ նա հանել էր իր վրայից ու տուել նրան:

—Մայրիկ...

—Ի՞նչ է, սիրելիս...

—Մայրիկ...—հազիւ լսելի շշնջում է երեխան ու կուչ գալով նստում սառը ձիւնի վրա:

—Եսա, մի քիչ էլ..., արդէն մօտ է...—աղերսում է մայրը, ու նրա ձայնի մէջ դողում են բոլոր լարերը՝ թէ սիրոյ, թէ աղերսանքի, թէ անսահման յուսահատութեան...

Նա հանում է իր գլխաշորը, ու երեխային փաթաթում նրա մէջ:

—Եսա, սիրելիս... Մի քիչ տեղ, մի փոքրիկ տեղ...

—Չեմ կարողանում, մայրիկ,—աւելի կամաց շշնջում է երեխան եւ ուժասպառ վայր ընկնում ձիւնի վրա... Մայրը մնաց կանգնած ու կոտրատում էր իր սառած ձեռները. իսկ բուքը, կարծես ցանկանալով տալ աւելի ահաւորութիւն այդ սոսկալի պատկերին, ցրվեց նրա գլխի սեւ մազերը—եւ զարհուրելի էր նա յուսահատութեան այդ յամր դիրքում:

Բուքը, զգալով իր իրաւունքները, սուր համբոյրներով գիշատում էր նրա դէմքը...

—Եսա...—շշնջում էր նա ատամների միջից եւ կռանում դէպի երեխան, բայց նրա՝ դէպի մայրը դարձրած ապակեայ անշարժ հայեացքը զրկում է մօրը իր վերջին ոյժից... Նա ցանկանում է բարձրացնել երեխային եւ ինքն էլ ընկնում է ծնկների վրա... Սառնամանիքը յաղթեց նրան, սղմեց գետնին ու, սառցնելով արիւնը, սկսեց թափանցել դէպի սիրտը...

—Էլ ո՞րտեղ ես Դու, Աստուած, եթէ թոյլ ես տալիս կորչել երեխային...—դուրս թռաւ ատամների կրճտոցի հետ նրա սառչող շրթունքների միջից:

—Ինչո՞ւ ես Դու ինձ այսքան խիստ պատժում... Մեռնել այստեղ... առանց քահանայի... —Նա ցանկանում է բարձրանալ, բայց նրա ծնկները սառել կպել են ձիւնին:—Անիծված մարդիկ... Դուրս վռնդեցին խրճիթից... Օ՛, թող ձեր...— Նա չը վերջացրեց...

Սաստիկ ցաւը ճնշում էր նրա սիրտը, կըտրտում էր աչքերը ու տարածվում ամբողջ մարմնի մէջ: Նրա շրթունքները դեռ եւս ցանկանում էին աղօթք շշնջալ, սակայն նա իր միտքը վերջացրեց... գուցէ այնտեղ, միւս աշխարհում...

Ձիւնի ադամանդները հազարաւոր կրակների պէս փայլում էին սեւ երկնքի աստղերի մեղմ փայլի տակ. իսկ նրանց մէջ, ինչպէս ըմաստի հազուագիւտ հատիկները աւազում, փայլում էին ուղեւորների երկու զոյգ աչքերը...

Քամին խղճաց նրանց ու քնքշաբար ծածկեց ձիւնի վերմակով... Ու գնալով՝ մեծանում էր նրանց վրա ձիւնեղէն գերեզմանաթումբը...

—

Անցաւ երեք օր... Ժամանակը ջրի պէս է անցնում: Փոքրիկ գիւղը, ծածկված սպիտակ ձիւնով, ամբողջովին փայլում է արեգակի ցուրտ ճառագայթների տակ:

Ճռճռացնելով ձիւնը իրանց ոտների տակ, մարդիկ եկեղեցի են շտապում:

—Երէկ այն ո՞ւմ համար էին զանգերը խփում,—հարցնում է մի ծերունի պառաւ կընոջից:

—Մի՞թէ չը գիտես: Նրա... այն խօլինցի կնոջ համար:

—Մի՞թէ մեռել է:

—Իսկ դու չէս լսել: Ահա երրորդ օրն է, ինչ խեղճ կինը սառել է իր երեխայի հետ: Նրանց դուրս են արել խրճիթից, նրանք էլ գիշերով ճանապարհվել են... Միայն հետեւեալ օրն են նրանց գտել ձիւնի տակ: Ահա՛ քեզ բաղդ... Բանեց, բանեց, իսկ երբ ոյժից ընկաւ, դուրս արեցին տնից երեխայի հետ, ինչպէս շների... Ճշմարիտ, մարդիկ գազաններից էլ վատ են... Դուրս անել գիշերը, այն էլ այնպիսի սառնամանիք գիշերը... եւ նա սկսեց շշնջալ հանգստեան աղօթքը:

Յ. Ե.

գրուածքների թարգմանութիւնները, ռուսահայերի աղքատիկ գրականութիւնը ունի արդէն նրա երկու մեծ երկերի—«Առանց դաւանանքի»-ի եւ «Ցո՞ երթաս»-ի թարգմանութիւնը։

Մենք ոչ ժամանակ ու տեղ ունենք, ոչ էլ բաւականաչափ ձեռնհասութիւն քննադատական տեսութիւն տալու Հէնրիկ Սենկեւիչի բազմաթիւ եւ մեծ արժէք գրուածքների ամբողջութեան մասին։ Կան տաղանդներ, որոնց վերաբերմամբ ճիշտ է, որ «ձայն բազմաց» «ձայն Աստուծոյ» է,—Սենկեւիչի ճակատը արդէն պսակված է ամբողջ լուսաւորված աշխարհի միահամուռ հաւանութեամբ, եւ այսօր մենք, իբր հայ, գալիս ենք միացնելու մեր ձայնը յօբելեարին տօնող բազմալեզու հասարակութեան ձայնին եւ յայտնելու մեր անկեղծ հիացմունքը նրա խոշոր տաղանդի առաջ եւ մեր խորին յարգանքը լեհ ազգի մեծ զաւակին։

Տ. Ց.

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

Կիրակի, դեկտեմբերի 3-ին, Աւճալեան ժողովրդական թատրոնում, հայկական բաժնի նախաձեռնութեամբ, սիրողները ներկայացրին «Ղարաբաղի Աստղագէտը»։ Ներկայացումը ընդհանրապէս աջող անցաւ եւ շատ լաւ տպաւորութիւն թողեց հասարակութեան վրա։ Խաղի կողմից աչքի էր ընկնում մանաւանդ օր. Վարսենիկ, որը, պէտք է խոստովանած, միշտ գրաւում է հասարակութեան ուշադրութիւնը՝ շնորհիւ իր խելօք խաղի։ Նա առաջին անգամ բեմ դուրս եկաւ ժողովրդական թատրոնում, եւ մինչեւ այսօր էլ մեծ սիրով եւ աջողութեամբ մասնակցում է համարեա բոլոր ներկայացումներին, եւ կատարելով զանազան ամպլուաներին պատկանող դերեր, փորձված դերասանուհու տպաւորութիւն է թողնում։ Պ. Անդրանիկ աստղագէտի դժուար դերը վատ չը տարաւ, եթէ չը հաշւենք աւելորդ դիմախաղը, որով նա երբեմն ծիծաղ յարուցանելով հասարակութեան մէջ, փչացնում էր միւս դերակատարների խաղը։ Ճիշդ է, հասարակութիւնը ծիծաղում էր, զուարճանում էր, բայց չէ՞ որ կային տիպեր, որոնք դրա շնորհիւ անուշադիր էին անցնում, այն ինչ պէտք է գրաւէին հասարակութեան ուշադրութիւնը։ Լաւ Սալիհա էր տիկ. Ազնիւը։ Պ. Դինարեան Մելիք-Բեգլարի դերը կատարեց օգեւորութեամբ։ Նա աւելի աջողութիւն կունենար, եթէ վերջին գործողութեան ժամանակ չը խանգարէր նրան աստղագէտը։ Պ. Մուրադեան վատ չէր, թէեւ իր դերում չէր։ Պ.պ. Ասլանեան եւ Տէր-Մարգարեան աւելի լաւ կը տանէին իրանց դերերը, եթէ լաւ սերտած լինէին։ Թատրոնը ծայրէ ի ծայր լի էր։ Շատ շատերը յետ դարձան տոմսակ չը լինելու պատճառով։ Հասարակութիւնը ներկայացման վերջում շատ երկար դուրս էր կանչում մասնակցողներին եւ վարձատրում ծափահարութեամբ։

Լսում ենք, որ Աւճալեան թատրոնի սիրողների խումբը հարստանում է կանացի ույժերով։ Ինչպէս հաստատ աղբիւրից տեղեկացանք, հետեւեալ ներկայացմանը մասնակցելու են տիկ. Նատաշեան եւ օր. Առվանեան։ Ուրախալի երեւոյթ է։ Շատ լաւ կը լինէր, եթէ մեր աւելի փորձված սիրող պարոններն էլ չը սպասէին հայկական բաժնի ղեկավարների հրաւէրին եւ իրանք առաջարկէին երբեմն իրանց ծառայութիւնները այս միանգամայն համակրելի գործին, մանաւանդ որ այսուհետեւ աւելի կարիք է լինելու դերակատարների, որովհետեւ վճռված է աւելի յաճախ տալ ներկայացումներ։

Ա. Մուր.

ՆԱՄԱԿ ԶԱՔԱԹԱԼԱՅԻՑ

Նոյեմբերի 31-ին

Օրվայ հարցը այստեղ ապրուստի թանգութիւնն է. 3 օր է քաղաքում հաց չը կայ, հացթուխները չեն բարեհաճում հաց թխել. կարծես քրօնիկական մի ցաւ լինի մեր հացթուխների համար—ամեն ամսվայ վերջը հաց չը թխելը, ինչ է տակաւն իրանց ուզածը նշանակել տան։ Եւ ո՞վ է դրանց դիմադրողը,—ո՞չ ոք. կամայ ակամայ հացը պէտք է գնել, քաղցած մնալ խօմ չէ կարելի։

Երրորդ տարին է, Նուխու ճանապարհի ծայրին մի քանի փայտէ նկուղներ են բուսել, որոնց մէջ մի քանի նուխեցի թուրքեր մանրավաճառութիւն են անում։ Դրանք խնդրեցին քաղաքային վարչութիւնից այդ տեղը տալ իրանց խանութներ շինելու, խոստանալով վարձ տալ քաղաքին իւրաքանչիւրը 10-ական րուբլի, եւ քաղաքային վարչութիւնը, կարծելով թէ անհագին օգուտ կունենայ դրանց տուած 10 րուբլիներից, թոյլատրեց, որ խանութները շինեն, բայց ինչպէս եւ սպասում էին աւելի տեղեակ անձինք, դրանք մի կատարեալ պատուհաս դարձան մեր քաղաքի գլխին։ Դեռ թողնենք մի կողմ, որ դա մի աւազակային որջ է, ուր հալվում են քաղաքում պատահած գողութիւնները (բաւական է յիշել, որ այստեղ մետաքսագործարանների մէկից գողացված մետաքսը այնտեղ գտան), այդ խանութատէրերը կրկնապատկեցին, եռապատկեցին ուտելեղէնի գները. գիւղացիների քաղաք բերած ուտելեղէնը (իւղ, ճուտ, կաթ եւ այլն) առաջ ծախվում էր քաղաքի շուկայում, բայց հիմա այդ նկուղատէրերը մի հատիկ կորեկ անգամ չեն թողնում, որ անցնի քաղաքը, եւ ժողովուրդը ստիպված է դրանցից գնելու, վճարելով մէկին երկու, երեք,—եւ այն 50 րուբլու համար, որ քաղաքը ստանում է դրանցից—տուժում է իւրաքանչիւր բնակիչը, ստիպված լինելով թանգ գներով գնել։ Հարուստը մի կերպ եօլայ կը գնայ, ինչ անի խեղճ աղքատը, որը առանց այդ էլ ապրելու միջոց չունի։

Տաւարի ժանտախտը մեր շրջանում այս տարի անհագին աւերումներ գործեց, մանաւանդ Թալա ու Բելոքան գիւղերում։ Մինչեւ հիմա կոտորել են 900 գլուխ տաւար։ Բելոքանը մինչեւ այսօր էլ կարանտինով կտրված է քաղաքից։

Հացի, բոժոժի եւ կաղնի բերքը այս տարի այստեղ շատ լաւ եղաւ. կաղինը մէկ միլիոնի արդիւնք տուեց։ Խաղողը բոլորովին փչացած եւ այրված էր, պատճառը մայիսեան անձրեւներն էին, որոնք թոյլ չը տուեցին ժամանակին դեղեր փչել վազերին։

Քաղաքային ուսումնարանի ուսուցիչները պատրաստում են մի աշակերտական գրականական երեկոյթ տալու յօգուտ նոյն ուսումնարանի չքաւոր աշակերտների։

Զաքաթալցի

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

Դեկտեմբերի 4-ին

Ամենքին յայտնի է, որ այս տարի մեր գիւղացիները շատ նեղ դրութեան մէջ են, բայց եւ այնպէս տեղական գործակալները, երեւի հոգեւոր իշխանութեան կարգադրութեամբ, եռանդով ժողովում են «հոգեբաժին» անունով յայտնի եկեղեցական տուրքը։ Կարծում ենք, որ այս տարի չը պէտք էր հացից զրկված գիւղացիներից այդ տուրքը հաւաքել կամ առնուազը պէտք էր յետաձգել հաւաքումը եւ նոյն իսկ ընդհակառակը՝ հայ հոգեւորականութիւնը պէտք է օգնութեան գար բզէզների արշաւանքին ենթարկված իր հօտին։

Մի նկատողութիւն եւս. գիւղացու համար հոգեբաժինը աւելի շուտ պէտք է էջմիածնից գայ զանազան կրօնա-բարոյական հանրամատչելի, ժողովրդական եւ էժանագին կամ նոյն իսկ ձրի բրօշիւրների եւ գրքոյկների ձեւով. իսկ ներկայ «հոգեբաժինը» ոչ այլ ինչ է, եթէ ոչ մի տեսակ ժամանակակից ինդուլգենցիա, քանի որ ներկայումս ժողովուրդը դրա փոխարէն ոչ մի հոգեկան—բարոյական սնունդ չէ ստանում էջմիածնից, որը իր պատմական կեանքի անցեալ շրջաններում յաճախ այդպիսի սնունդի աղբիւր է եղել հայ ժողովրդի համար։

Սալիւմեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Երեւան, դեկտեմբերի 5-ին

Երեւանի հայոց թեմական դպրոցի հոգաբարձութիւնը խոնարհաբար խնդրում է «Մշակի» մօտակայ համարներից մէկում տեղ տալ նոյեմբերի 26-ին յօգուտ դպրոցի չքաւոր աշակերտների տուած պարահանդէսի հաշուին։ Տոմսակներ ծախված են. տղամարդկանց 178 հատ 356 ր., կանանց 135 հատ 135 ր., բուֆէտից ստացված է 505 ր. 2 կ. եւ նուէրներ 132 ր. 45 կ., գումարը 1128 ր. 47 կ.—դուրս գալով այդ գումարից ծախք 186 ր. 59 կ., զուտ արդիւնք մնում է 941 ր. 88 կ.։

Դպրոցի վարչութիւնը յայտնում է իր խորին շնորհակալութիւնը բոլոր աջակցող անձանց, մանաւանդ կարգադրիչ տիկիններին եւ օրիորդներին, որոնք իրանց եռանդուն մասնակցութեամբ մեծապէս նպաստեցին պարահանդէսի աջողութեան։

Հոգաբարձու՝ Տ. Տէր-Յակովբեան

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ *)

Շուշի, նոյեմբերի 7-ին

«Մշակի» № 208-ի մէջ մի նամակ էր զետեղված, որի մէջ «Շուշեցի» կեղծ անուան տակ թաքնված մէկը աղաւաղում է ճշմարտութիւնը։ Եւ որովհետեւ նամակի մի երկու կէտն ինձ էր վերաբերում, ուստի հարկ եմ համարում հրապարակով պարզել ճշմարտութիւնը։

Յօդուածագիրը չարաչար սխալվում է՝ ասելով, որ «Բենիկ վարդապետը պ. Ջիլինկարեանից առել է նաեւ ընդհանուր պատմութեան դասերը երրորդ եւ չորրորդ դասարաններում եւ տուել մի տիրացու ճեմարանականի»։ Արժանապատիւ Բենիկ վարդապետը Ռուսաստանից Շուշի գնալու ժամանակ (օգոստոսի վերջերին), Բաթումից հեռագրով ժամադիր էր եղել ինձ հետ Թիֆլիսի երկաթուղու կայարանում, որտեղ եւ ինձ առաջարկեց Շուշի գնալ «եթէ ինքը յօժարելու լինի իբրեւ տեսուչ մընալ այնտեղ»։ Ես համաձայնութիւն տուի միայն այն պայմանով, որ իմ դասերն ինձ տըրվեն (ընդհանուր պատմութիւն եւ ընդհանուր աշխարհագրութիւն, որ մի քանի տարի աւանդել եմ)։ Օգոստոսի 30-ին հեռագրով հրաւիրվում եմ ստանձնելու յիշեալ առարկաները։ Սակայն երբ Շուշի եմ հասնում, տեսնում եմ, որ միայն երրորդ—չորրորդ դասարանների ընդհանուր պատմութիւնն է ինձ տուել, իսկ հինգերորդ եւ վեցերորդ դասարաններինը, այսինքն՝ ինձ հետ պայմանաւորված դասերը, տուել է պ. Ջիլինկարեանին, որ ոչ մի պայման չէ ունեցել եւ այս ամառ կաթուղիկոսական կոնդակով արձակված է եղել ուսուցչութիւնից, իսկ Բենիկ վարդապետը նրան պաշտօնի է կոչել, դասեր տուել եւ պատիւը վերականգնել։ Եւ ուրեմն ոչ թէ պարոն Ջիլինկարեանի չեղած դասերն է առել եւ ինձ տուել, այլ իմ պայմանաւորված դասերն է նրան տուել։ Կարծեմ թէ պ. Ջիլինկարեան այնքան ազնիւ է, որ կը խոստովանի խօսքերիս ճշմարտութիւնը։

Գալով նամակի այն կէտին, որ իբր թէ մենք «անցեալ տարի Երեւանում սարքած խաղի պատճառով» վռնդված ենք, այդ սխալ է. սխալը հերքելու համար պատիւ ունեմ հրապարակով առաջարկելու իմ հրաժարականը. «Վեհափառ Տէր, որչափ էլ սուրբ լինի ինձ համար հայ դպրոցական գործի նուիրական ասպարէզը, այնուամենայնիւ ստիպված եմ դիմել Ձերդ Ս. Օծութեան եւ ամենախոնարհաբար խնդրել, որ բարեհաճէք հրաժարված համարել նուաստիս Երեւանի հայոց հոգեւոր թեմական դպրանոցի ուսուցչական պաշտօնից, որովհետեւ այլ եւս այնտեղ մնալ ներկայ պայմաններում, միանգամայն անկարող եմ։ Այս է պահանջում իմ կոչումը, այս է պահանջում իմ պատիւը»։ Հայոց ալեզարդ Հայրապետն ինձ ընկերներիս հետ առաջնորդարան է կանչում իր մօտ, առաջարկում է իր Սրբազնեալ Աջը համբուրել եւ յետ վերցնել մեր հրաժարականները, բայց մենք աղերսում ենք Վեհափառ Տիրոջը, որ չը ստիպէ մեզ մեր կոչումը եւ մեր խղճի ձայնը պաշտօնին եւ եւ փողին ծախել։ Այս գիտեն շատ ու շատերը։ Եւ այսպէս խաղաղ ճանապարհով թողինք դպրանոցը նիւթական զրկանք կրելով։ Իսկ ինչ վերաբերում է յօդուածագրի երեւակայեալ սարքած խաղին, այդ լաւ գիտեն նորին Սրբութիւնը եւ բանիմաց մարդիկ, որ միայն պատիւ կարող է բերել արժ. Բենիկ վարդապետին։

Հ. Յովհաննիսեանց

*) Անփոփոխ ենք թողնում այս նամակի ոճը, որ ինքն ըստ ինքեան շատ պերճախօս է և բացատրութիւնների հարկ չէ թողնում։ Խմբ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թաւրիզ, նոյեմբերի 30-ին

«Մշակի» այս տարվայ № 217-ում Թաւրիզից գրված մի նամակում պ. Փարրօն Թաւրիզի Լսարանական Ընկերութեան գոյութիւնը այս տարի կասկածելի է համարում, դրա պատճառը գտնելով այն, որ վարչութեան հին անդամները հրաժարված են եւ «այսուհետեւ ոչ ոք ցանկութիւն չունի ընտրվելու»։

Պ. Փարրօի նամակը գրված է հոկտեմբերի 29-ին, այն ինչ դեռ սեպտեմբերի 29-ին կայացած ընդհանուր ժողովով վարչութիւնն ընտրված էր. հոկտեմբերի 17-ին վարչութիւնը իր առաջին նիստն է ունեցել, հոկտեմբերի 23-ին ձեռնհաս մարդկանց հրաւիրել է ժողովի՝ դասախօսութիւններ յանձն առնելու համար, իսկ յիշեալ նամակից մի քանի օր յետոյ՝ նոյեմբերի 4-ին կայացել է առաջին դասախօսութիւնը։

Այնուհետեւ Ընկերութիւնը կանոնաւոր շարունակում է իր գործունէութիւնը, հասարակութիւնը ցոյց է տալիս արտակարգ հետաքրքրութիւն դէպի դասախօսութիւնները, իսկ այս տարի յաճախորդների թիւը արտակարգ կերպով շատ է։

Թէեւ ճիշդ է, որ այս տարի դասախօսութիւնները ուշ սկսվեցին, բայց դրա պատճառը պէտք է որոնել ոչ թէ հասարակութեան անտարբերութեան մէջ դէպի Լսարանական Ընկերութիւնը, այլ այն բանի մէջ, որ այդ օրերում մարդիկ զբաղված էին եւ պատրաստութիւններ էին տեսնում վեհափառ Շահին դիմաւորելու համար։

Ի դիմաց վարչութեան՝

Նախագահ՝ Մարտ. Յարութիւնեանց

Քարտուղար՝ Արշակ Մեհրաբեանց

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մեզ հաղորդում են, որ առաջիկայ 1901 թւականի ցուցահանդէսի ժամանակ Թիֆլիսում տեղի կունենան համագումար ժողովներ գիւղատնտեսութեան չորս ճիւղերից՝ 1) գինեգործութեան, 2) այգեգործութեան, 3) անասնապահութեան եւ 4) ոռոգման ու ջրաբաշխութեան։

—

Թիֆլիսի քաղաքագլուխը ծանուցում ստացաւ, թէ ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը առաջարկել է կովկասեան ուսումնարանական իշխանութեանը հոգ տանել Թիֆլիսի քաղաքային վարչութեան հետ միասին, որի տրամադրութեան տակ գտնվում են Միքայէլեան արհեստաւորաց դպրոցի պահպանութեան համար եղած դրամագլուխները, քննելու այն հարցը, թէ արհեստաւորաց դպրոցների ո՞ր տիպին պէտք է նմանեցնել դրան եւ մշակել նրա համար նոր կանոնադրութեան եւ շտատի նախագիծ համաձայն 1889 թւի յունիսի 26-ին, 1893 թւի դեկտեմբերի 20-ին եւ 1895 թւի ապրիլի 24-ին արհեստաւորաց դըպրոցների համար Բարձրագոյն հաստատված շտատների։ Բացի դրանից, ժողովրդական լուսաւորութեան մինիստրութիւնը կարգադրեց՝ վերացնել վերոյիշեալ դպրոցներում գոյութիւն ունեցող երեք բաժանմունքները ըստ ազգութեան եւ սրանից յետոյ, մինչեւ այդ դպրոցի նոր կանոնադրութիւն հաստատելը, այդ դըպրոցը մտնել ցանկացողներից պահանջել տարրական դպրոցի դասընթացի գիտութիւնը։ Այդ կարգադրութիւնը տեղի ունեցաւ կովկասեան ուսումնարանական իշխանութեան միջնորդութեան շնորհիւ։ Երկար ժամանակ այդ դպրոցի կեանքը դիտելով, ուսումնարանական իշխանութիւնը այն եզրակացութեան եկաւ, որ այդ ուսումնարանին 1880 թւի կանոնադրութեամբ տրված կազմակերպութիւնը ամենեւին չէ համապատասխանում ուսումնարանական եւ դաստիարակչական նպատակներին։ Նոյն եզրակացութեան եկաւ եւ Թիֆլիսի նահանգական վարչութիւնը։

—

Ուրբաթ, դեկտեմբերի 8-ին, Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան հերթական նիստում գիւղատնտես Գ. Սահակեան կարդաց իր զեկուցումը հօտնոտեան մլուկի եւ ուրիշ միջատների կատարած աւերմունքների մասին Ախալքալաքի գաւառում։ Զեկուցանողը ի մի գումարելով մլուկի, բզէզի, մորեխի, արմատոջիլի, ժանգի եւ ցրտահարութեան առաջացրած աւերումները, եկաւ այն եզրակացութեան, որ Ախալքալաքի գաւառին հասցրած վնասը անհագին է ու սոսկալի։ Զեկուցանողը հաղորդեց գիտութեան մէջ մշակված այն միջոցները, որոնք առաջարկված են այդ վնասակար ազդեցութիւնների դէմ մաքառելու համար եւ առանձին կերպով շեշտեց, որ անհրաժեշտ է անմիջական օգնութիւն գաւառի թըշուառացած ազգաբնակութեանը, որը կարող է ենթարկվել նոր վնասների առաջիկայ տարիներում։

—

Արդէն բաւական ժամանակ է, որ հրաման է ստացված բանալ Ցոմկանեան օրիորդական դպրոցը, հոգաբարձուներ վաղուց ընտրված են, դպրոցը նիւթական միջոցներ ունի, բայց չը նայելով այդ բոլորին, դպրոցը չէ բացվում։ Չը գիտենք ինչ է դրա պատճառը։ Գոնէ հոգաբարձութիւնը այնքան բարեխղճութիւն ունենար բացատրելու հասարակութեան եւ այդ դպրոցը մտնել ցանկացող աշակերտուհիների ծնողներին, թէ վերջնականապէս երբ է բացվելու դպրոցը եւ ինչն է պատճառը, որ գործը այսքան ժամանակ ձգձգվում է։

—

Երկրագործութեան եւ պետական կալուածների մինիստրութիւնը մտադրութիւն ունի առաջիկայ տարվայ գարնանից բազմակողմանի փորձերի ենթարկել քիմիայի մագիստրոս Գոդզեվիչի նոր գիւտը ֆիլօկսերայի եւ պտուղների այլ թշնամիների դէմ։ Գոդզեվիչի նոր միջոցը զանազանվում է միւս բոլոր միջոցներից նրանով, որ բոլորովին անվնաս է բոյսերի համար։ Թէ լաբորատորիաներում եւ թէ Խրիմում ու Բեսարաբիայում կատարված փորձերը այս նոր միջոցով լիովին բաւարար հետեւանքներ տուին։

—

Ֆինանսների մինիստրութիւնը մտադրութիւն ունի 315,000 րուբլու կրէդիտ խնդրել պետական խորհրդից իբրեւ օժանդակութիւն Ղզլարի շրջանի գինեգործներին։ Այս միջոցը գործադրվելու է այն արտօնութեան փոխարէն, որով Ղզլարի շրջանի գինեգործները օգտվում էին մինչեւ հիմա եւ որը կայանում է նրանում, որ նրանց իրաւունք էր տուած, առանց ակցիզ վճարելու, որոշ քանակութեամբ սպիրտ քաշելու՝ գինու հետ խառնելու համար։

315,000 րուբլու կրէդիտը պէտք է բաժանվի նրանց 3 տարվայ ընթացքում, սկսած 1901 թւից։

Վճռված է ռուսաց երկաթուղիների վրա շի- նել [illegible] սենեակներ։ Ա- մեն մի 500 վերստի համար պէտք է շինվի մի սենեակ։

Ֆինանսների մինիստրութիւնը մտադիր է [illegible]

Մոսկուայի լրագրերը հաղորդում են, որ Լէյբ-բժիշկ Բերտէնսոնի նախագահութեամբ [illegible]

Մեչնիկովին [illegible]

«Սովրեմեննիկ» մէջ կարդում ենք. [illegible]

«Journal des Debats» լրագրի Պետերբուրգի թղթակիցը հաղորդում է, որ [illegible]

ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ մեզ գրում են. [illegible] գաւառից պանդխտելու սկիզբն է դրվում։ Չի անցնի մի քանի տարի, և այստեղ կրկնված կը տեսնենք պանդխտութեան ցաւալի և տըխուր հետևանքները—ընտանեկան կապերի քայքայում, հիւանդութիւններ և այլն։ Մի՞թէ գիւղացուն պէտք է թողնել անօգնական դրութեան մէջ, մի՞թէ չը պէտք է նրան ընտելացնել ինտենսիվ գիւղատնտեսութեան ձևերին, որ նա ստիպված չը լինի այս լեռները թողնել և դէպի ճահիճները վազել»։

—

ՂՈՒԲԱՑԻՑ մեզ գրում են. «Անասունների ժանտախտը դեռ շարունակվում է Ղուբայի գաւառում, ահագին թւով կոտորածներ անելով. վնասները խիստ մեծ են։ Գիւղացու դրութիւնը հիմա ցաւալի է. Նրա հիւանդ, կիսահիւանդ, նոյն իսկ և առողջ գրաստները անասնաբոյժ բժիշկները կոտորում են՝ գանձարանից վճարելով գիւղացուն ամենալաւ գրաստի համար քառասուն րուբլի, իսկ աւելի քիչ՝ միւս անասունների համար։ Բժիշկները հնարք չեն գտնում հիւանդութեան առաջն առնելու։ Այդ հանգամանքը ստիպեց տեղիս գաւառապետին մի արտակարգ ժողով կազմել բժիշկներից՝ միջոցներ գտնելու համար, որ առողջացնեն հիւանդոտ անասուններին. այդ ժողովը պիտի կայանայ շուտով։ Անասնատէրերի վնասները բազմակողմանի են. Նախ՝ լաւ արժողութիւն ունեցող գրաստից զրկվում են նրանք, փոխարէնը կիսի չափ, կամ աւելի սակաւ գին ստանալով գանձարանից, իսկ երկրորդ՝ գիւղացին խակոյն չէ կարողանում գնել, գտնել կորած անասունի տեղ նոր և առողջ գրաստ. ինքն ըստ ինքեան յայտնի է, թէ այդպիսի հանգամանքների մէջ գիւղացու գործը առաջ չի գնայ. Նրա գութանը, հողային, գիւղային և անտառային գործերը մնում են անկատար։ Բայց գլխաւոր վնասն այն է, որ սայլապանութիւնը դադարեցրել են այստեղ. գիւղացուն չեն թողնում գնալ գիւղից գիւղ, մի տեղից միւս երկաթուղու կայարան և այլն տեղական արդիւնաբերութիւնը տեղափոխելու համար։ Այդ պատճառով էլ խիստ թանգ է հիմա քրէհը ամեն տեղ»։

—

ՄԱՋՐԱ ԳԻՒՂԻՑ (Սիսիանի գաւառ) մեզ գրում են. «Զանգեզուրի գաւառի քննիչը վերջացրեց իր քննութիւնը մեր գիւղացի մի քանի յայտնի հարուստների մասին, որոնք մեղադրվում են վաչխառութեան մէջ։ Գործից երեւաց, որ քննիչը հարցափորձի է ենթարկել աւելի քան 900 մարդ մեր՝ Սիսիանի գիւղացիներից, Հին-Նախիջևանի գաւառի մի մասից և Ջիբրայիլի գաւառից մեր սարերը գաղթող Թարաքամա Թուրքերից։ Նոյեմբերի 18-ին քննիչը ձերբակալեց և Գորիս ուղարկեց վաշխառութեան մէջ մեղադրվող Ղազար Արզումանեանին ու Նրա Կարապետ ու Բաղչի որդիներին, նոյնպէս և Բաղդասար Արզումանեանի Բաբա, Մանուչար և Նահապետ որդիներին»։

—

ՑԱՐԻՑԻՆԻՑ մեզ հաղորդում են. «Դեկտեմբերի 3-ին այստեղի աղօթատանը հոգեհանգիստ կատարվեց Խորէն եպիսկոպոս Ստեփանէի համար։ Պատարագիչ քահանայ Իսրայէլեան մի դամբանական խօսեց. հոգեհանգստին ներկայ էր խուռն բազմութիւն»։

—

ՍԱՄԱՐԿԱՆԴԻՑ մեզ գրում են. «Մեր աղօթատան երէցփոխ պ. Միքայէլ Ղուկասեանց վերջապէս տուեց իր հրաժարականը։ Այդ հետեւանք էր մեր թեմի առաջնորդի խիստ հրամանին, որով մի քանի արդարացի բացատրութիւններ էր պահանջել այստեղի աղօթատան հաշիւների մասին։ Պ. հաշւետեսները աղօթատան «անկանոն» պահված հաշիւները ընտանեբար «կանոնաւորեցին», որի հետեւանքն եղաւ այն, որ մեր աղօթատունն ունի ընդամենը... 36 րուբլի փող։ Նոր երէցփոխ ընտրված է պ. Հախումեանց»։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—Խարբերդից հաղորդում են Կ. Պոլսի լրագիրներին. «Չը նայելով կառավարութեան կողմից ձեռնարկված միջոցներին, որոնցով նա ջանք է գործ դնում արգելելու հայերի գաղթականութիւնը Անատոլիայից դէպի Ամերիկա և ուրիշ երկիրներ, այսուամենայնիւ այդ գաղթականութիւնը շարունակվում է լայն հոսանքով։ Քաղաքների և գիւղերի ազգաբնակութիւնը կարծես հալվում է մի սարսափելի վարակիչ հիւանդութիւնից։ Հայերի տներն ու հողերը բաժանվում են մահմեդական գաղթականների, որոնք գալիս են Անատոլիա Բօսնիայից, Հերցեգովինայից, Արեւելեան Րումելիայից և Կրետէ կղզուց»։

—Թէհրանից գրում են «Թերջիմանի Հագիգաթ» լրագրին, թէ Շահը, Թէհրան հասնելուց քիչ ժամանակ յետոյ, հրամայեց մեծ վիզիրին ընտրել 15 հոգի մայրաքաղաքի արիստոկրատիային պատկանող երիտասարդներից և ուղարկել Կ. Պոլսի զինուորական ուսումնարանը։ Շահի հրամանը անյապաղ կատարվեց և արտաքին գործերի մինիստրը, Թէհրանի Թիւրքական դեսպանի հետ համաձայնութիւն կայացնելով, ուղարկեց երիտասարդներին Կ. Պոլիս։

—Շվէյցարական դաշնակցական խորհրդի ցոյց տուած դիմադրութեան պատճառով՝ Մանսօնի յետ վերցրեց իր առաջարկութիւնը Անգլիայի և Տրանսվաալի յարաբերութիւնները միջնորդ դատարանով կարգաւորելու մասին։ Այդ մի և նոյն առաջարկութեամբ այժմ, ինչպէս հաղորդում են եւրոպական թերթերը, մտադիր է հանդէս գալ խաղաղութեան շվէյցարական պարլամենտական միութիւնը, որը կուղարկէ այդ առաջարկը եւրոպական պարլամենտների խաղաղութեան բոլոր միութիւններին։—Դաշնակցական ժողովը շվէյցարական հանրապետութեան նոր նախագահ ընտրեց Բրէններին, Բազէլ կանտոնի արմատական ներկայացուցչին։

—Դեկտեմբերի 2-ին Լոնդոնից հեռագրում են «Россія» լրագրին. «Երէկ երեկոյեան, Կուրտէնիի նախաձեռնութեամբ, «Memorial Hall»-ում տեղի ունեցաւ միտինգ, որին մասնակցում էին 8000 հոգի, բողոքելու համար այն անխղճութիւնների դէմ, որ կատարում են անգլիացիները Աֆրիկայում։ Միտինգում, ի միջի այլոց, խօսում էր Ռօբերտսօն, «Morning Post»-ի թղթակիցը, որ նոր է վերադարձել Հարաւային Աֆրիկայից։ Ռօբերտսօն վառ գոյներով նկարագրեց ագարակների և ցանքսերի անխնայ ոչնչացումը և բռնութիւնները, որոնց ենթարկվում են անպաշտպան կանայք և երեխաները։ Ռօբերտսօն նախազգուշակում է, որ եթէ անգլիացիները հիմնաւորապէս չը փոխեն իրանց հարաւ-աֆրիկական քաղաքականութիւնը, ամենակարճ ժամանակից յետոյ նրանք ստիպված կը լինեն գործ ունենալ հօլանդացիների ապստամբութեան հետ Կապի գաղթականութեան մէջ։ Եթէ այդ վտանգը չէ սարսափեցնում անգլիական քաղաքականութեան այժմեան ղեկավարներին, յամենայն դէպս Հարաւային Աֆրիկայում կարգը և խաղաղութիւնը վերականգնելու համար՝ նրանք հարկադրված պէտք է լինեն նորից 100,000 զինուոր ուղարկել այնտեղ։ Միտինգին մասնակցող 8000 հոգին ոգեւորված աղաղակներով ողջունում էին Դէվէտի անունը, երբ Ռօբերտսօն յիշում էր նրան։ Եւ ընդհակառակը՝ Չեմբերլէնի և Միլների անունները տալու ժամանակ՝ լսվում էին շվոցներ և հայհոյանք։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մ Ա Ն Ր Ա Ն Կ Ա Ր

Ես շատ ցաւում եմ, որ հետաքրքրվեցի երկու կտակի հարցով։ Չը կարողացան մի կարգին բան հաղորդել ինձ նրանց մասին, բայց այնքան խառնիխուռն բաներ պատմեցին, որ քիչ էր մնում թէ կասկածէի այդ կտակների գոյութեան մասին։

Ոչ, կասկածը իզուր է։

Կտակները գոյութիւն ունեն։ Այդ հաստատ է։

Կտակներից մէկի մասին, որ աւելի խոշորն է, դեռ շատ չեմ ստանայ ճշգրիտ տեղեկութիւններ, իսկ միւսի մասին, ինչ որ իմացայ, հետեւեալն է։

Եղել է չէ եղել Թիֆլիսում...։

Ի հարկէ «չէ եղել» խօսքը միայն ոճ է։ Աւելի զգուշութեան համար պէտք է նրան դուրս գցել այս դէպքում։

Ուրեմն, եղել է։

Թիֆլիսում եղել է մի հայ մարդ Ղարղաձեանց ազգանունով։ Որքան յայտնի է անունը Զաքարիա։

Քանի տարի է Ղարղաձեանցն ապրել աշխարհում՝ այդ ես չը գիտեմ, բայց որքան յայտնի է, 1888 թուի յունվար ամսին նա դեռ կենդանի է եղել, իսկ փետրվարին նա մեռել է։

Ցայտնի է և այն, որ Ղարղաձեանցը իր կարողութիւնից թողել է ոչ պակաս քան մի հազար րուբլի բարեգործական նպատակով։

Բարեգործութիւնը հանգուցեալը այսպէս է հասկացել։ Մի հինգ հարիւր րուբլի թողել է ուսումնարանի համար, մի հինգ հարիւր րուբլի էլ այն եկեղեցու քահանաների համար, որի ծուխն է եղել ինքը։ Նա կարգադրել է, որ փողը դրվի պետական բանկի մէջ, իսկ իր նշանակած նպատակների համար գործադրվեն տոկոսները։

Ղարղաձեանցը կտակը արել է առողջ դատողութիւնը վրան, հոգեպէս մխիթարվել է իր արած բարի գործից և հանգիստ ուղեւորվել է դէպի այն աշխարհը, որտեղից այլ եւս չէ կարող վերադառնալ և հաշիւ պահանջել ոչ ոքից։

Անցել է տասներկու տարուց աւելի։ Այժմ հարց է ծագել՝ արդեօք կատարված է այդ կտակը, թէ ոչ։ Ասողներ կան, որ կատարված է, կան և հերքողներ։

Փաստերը սրանք են։ Կտակած գումարի մի մասը չէ երեւում։ Քահանաները չեն ստացել լիովին իրանց հասանելիք տոկոսները։

Լուրեր են պտտում, որ քահանաներին հասանելիք գումարը հալվել է և դարձել երեք հարիւր րուբլի։

Ցամենայն դէպս մնացել է կէսից աւելի։

Ուրեմն եթէ թիւրիմացութիւն (ես կամաւ չեմ գործածում զեղծում խօսքը) կայ, նա մասնաւոր է և յամենայն դէպս կէսից էլ փոքր ստիճանի։

Եթէ այս բոլորը ճիշտ է և միայն չար լեզուների արդիւնք չէ, այն ժամանակ հարց է ծագում՝ թէ ինչպէս պէտք է այդ մասնաւոր թիւրիմացութիւնը պարզել ու ցրել։

Շատ հեշտ է։

Կտակակատարը կամ այն անձը, ում ձեռքում գտնվում են տեղ չը հասած գումարները, կարող է յայտարարել հետեւեալը. «հաշուեցէք, քննեցէք, ստուգեցէք և որքան պակաս կը լինի, այն դրէք ինձ վրա պարտք, որը ես մաս մաս կը վճարեմ»։

Դա ընտանեկան, բարեկամական, ազգասիրական մի ձեւ է և եթէ կամենում էք՝ նոյն իսկ բարոյական և մարդասիրական։

Եւ ահա ինչու։

Աղմուկ չի լինի, մարդիկ չեն կորցնի իրանց անդորրութիւնը, չեն ենթարկվի չնչարգելութեան և ուրիշ հիւանդութիւնների վտանգին, ազգականները չեն վշտանայ և վերջապէս ոչ ոք չի քրքրի մարդու ներքին աշխարհը, որ սուրբ պէտք է մնայ։

«Ինչ որ պակաս է՝ կը վերադարձնեմ»—ահա նշանաբան, որին նշանակված է մեծ յաղթութիւններ և նուաճումներ անել խոշոր դրամական թիւրիմացութիւնների ժամանակ։

Վերադառնանք մեր գործին։

Ղարղաձեանցի կտակի խնդիրը վերջնական ձեւով ես չը կարողացայ պարզել և չը գիտեմ թէ արդեօք ում պէտք է դիմեմ, որ գործի հետ ծանօթանամ ճիշդ կերպով։

Ո՞վ գիտէ, գուցէ այստեղ մի չարախօսութիւն կայ, մի զրպարտութիւն կամ մի մեքենայալարութիւն, որպէս զի կտակակատարների վրա ստուեր գցված լինի անարդար կերպով։

Այդ մտատանջութեամբ ճաշի նստեցի և այդ մտատանջութեամբ ճաշից յետոյ պառկեցի հանգստանալու։ Բայց հազիւ աչքս փակեցի, ահա երազի մէջ իմ աչքի առաջ ցցվեց ինձ բոլորովին անծանօթ Ղարղաձեանցի անորոշ ուրուականը։

Նա լուռ էր, բայց աղաչող և բողոքաւոր. նրա աչքերը կարծես ասում էին «պաշտպանեցէք ինձ, դուք գիտէք, որ ես ինքս անկարող եմ գալ ձեր աշխարհը»։

Ես զգացվեցի։

—Բայց ինչպէս գտնեմ ձեր կտակը և իմանամ նրա գործադրութիւնը։ Ո՞վ, ասացէք, ո՞վ կօգնի ու կը նպաստի անելու այդ գիւտը, այդ անտէր գիւտը։—Տէր գիւտը։

Ես յանկարծ զարթնեցի։ Քունը փախաւ իմ աչքերից, իսկ արձագանքը կրկնում էր ականջիս՝

—Գիւ-տը...

Ես վճռեցի կտակներով այլ եւս երբէք չը հետաքրքրվել։

Վրձին։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

7 դեկտեմբերի

ԼՈՆԴՈՆ։ Հաղորդում են, թէ այստեղ ստացված տեղեկութիւններով՝ Նոկս ստիպված էր հրաժարվել Դէվէտին հալածելուց այն նոր դըրութեան պատճառով, որ ստեղծել է բօէրների խուժումը դէպի Կապի գաղթականութիւնը։ Լուրերին նայելով՝ բօէրների թիւը այնտեղ 3000 է հաշւում և նրանց նշանաւոր մասը արդէն հասել է Ֆիլիպպտաուն։ Դէվէտ նահանջեց մօտաւորապէս 4,500 հոգուց կազմված զօրաբաժնով և գտնվում է այժմ Լէդի-Բրանդից դէպի հիւսիս-արեւելք։ Իւրաքանչիւր րոպէ սպասվում է յարձակումն Վինբուրգի վրա։

ԻՕՀԱՆՆԷՆՍԲՈՒՐԳ։ Հեծեալների մի ուժեղ զօրաբաժին, Ֆրէնչի հրամանատարութեամբ, դեկտեմբերի 3-ին հասաւ Կրիւգէրսդօրպ։ Ասում են, թէ Դէլարէյ գտնվում է շատ մօտիկ Կլէրմոսի բանակատեղին և սպասվում է նոր կռիւ։

ՊԵԿԻՆ։ Երեկոյեան տեղի ունեցած նիստում դեսպանները համաձայնութեան եկան բոլոր կէտերի վերաբերմամբ, ի միջի այլոց և անգլիական առաջարկութեան վերաբերմամբ։ Այսու ամենայնիւ դեսպանները հրաժարվում են համաձայնութեան բովանդակութիւնը հաղորդելուց այն ենթադրութեամբ, որ նա կը յայտարարվի իրանց կառավարութիւնների միջոցով։

ՑԵՏԻՆԻԷ։ Այսօր առաւօտեան խորհրդի նախագահը, շրջապատված պետական հաստատութիւնների ներկայացուցիչներով, բարձրաստիճան պաշտօնեաներով և դիպլոմատներով, ճառ արտասանեց պալատի հանդիսաւոր դահլիճում, խնդրելով նրան ընդունել արքայական բարձրութեան տիտղոսը, ի նշան չերնօգորիական ժողովրդի երախտագիտութեան՝ նրան արած բազմաթիւ բարիքների համար։ Ընդունելով առաջարկութիւնը՝ իշխանը շնորհակալութիւն յայտնեց պետական խորհրդին։ Դառնալով դիպլոմատիական մարմնին, իշխանը երախտագիտութիւն յայտնեց այն թագաւորներին, որոնք համաձայնվելով նրա նոր տիտղոսին, նոր ապացոյց տուին իրանց բարեկամութեան։

8 դեկտեմբերի

ՖՐԱՆԿՖՈՒՐՏ ՄԱՅՆԻ ՎՐԱ։ Երկրորդ պալատի պատգամաւորներից Կիսլէր, Լանդգրաֆ և ուրիշները անյետաձգելի առաջարկութիւն ներկայացրին կառավարութեան, որպէս զի նա յանձնարարէ իր լիազօրին դաշնակցական խորհրդում՝ առաջարկել նշանակել արտաքին գործերով զբաղվող յանձնաժողով Անգլիայի և հարաւ-աֆրիկական հանրապետութիւնների

մէջ եղած վէճի համար միջնորդ դատարանի խնդիրը անցկացնելու նպատակով։ Առաջարկութեան առաջին քննութիւնը տեղի կունենայ վաղը։

ԼՕՆԴՕՆ։ Պեկինից «Բէյտէրի գործակալութեան» թղթակիցը հաղորդում է. «Ես վերադարձայ ճանապարհորդութիւնից վերականգնած երկաթուղով դէպի Տեանձին։ 60 մղոն ճանապարհ գտնվում է գերմանական կոնտրոլի տակ, իսկ 20 մղոնը ռուսական կոնտրոլի տակ։ Երկաթուղին շատ լաւ է կառուցված։ Սկզբում ռուսները յանձնեցին գերմանացիներին չորս շոգեկառք, երկուսը դրանցից խսկոյն եւ եթ անպէտք դուրս եկան այն պատճառով, որ ամբողջ գիշեր առանց վառելու ընկած էին պահեստի ճանապարհի վրա, այնպէս որ ջրմուղները սառեցին եւ տրաքվեցին։ Ելի մի փոքր շոգեկառք կատարելապէս անպէտք դարձաւ ընդհարման պատճառով։ Պեկինից Տեանձին գնալու համար առաջ պահանջվում էր երեք ժամից պակաս ժամանակ, իսկ այժմ պահանջվում է տասներկու ժամ կոնտրոլը բաժանելու պատճառով։ Զժիլիական ամբողջ նահանգի դրութիւնը գնալով վատանում է, ձմեռը սարսափելի է դառնում։ Շատ պախարակվում է գերմանացիների գործողութեան եղանակը Ցզանչժօում, որոնք ազատութիւն տուեցին բազմաթիւ դատարկապորտներին, որոնց գեներալ Նաի բանտարկել էր քաղաքային բանտում։ Այդ մարդիկը այժմ չտապում են դէպի Շանդունի սահմանը, հրդեհում են տներ, սպանում եւ կողոպտում են»։

ԿԵՕԼՆ։ «Köln, Zeitung»-ի «Պետութիւնների միացումը» վերնագրով յօդուածում ասված է. «Մեր սպասածը հաստատվեց, այն է, որ դեկտեմբերի 7-ին Պեկինում ստորագրվելու է մի ընդհանուր յայտագիր, որի մէջ մի կողմից հիմք են ընդունված պետութիւնների ամենանուազ պահանջները եւ, միւս կողմից, ամբողջութեամբ նկատի են առնված Գերմանիայի արդարացի պահանջները։ Յայտագրի էութիւնը Բիւլօվ պարզեց րէյխստագում դեկտեմբերի 6-ին. ի միջի այլոց, «մահվան պատիժ» խօսքերի տեղ դրված են «որքան հնար է ծանր պատիժ» բառերը եւ պահանջները, ինչպէս եւ առաջ, սահմանված են իբր անդառնալի։ Բացի այդ, Անգլիայի պահանջով, էական յաւելված է արված, որը կայանում է նրանում, որ պահանջները կատարելուց առաջ Չինաստանը չէ կարող յուսալ, թէ դաշնակից զօրքերը կը հեռանան Պեկինից եւ Զժիլի նահանգից, թէեւ այս կամ այն պետութիւնը, որ կարող է աւելի քիչ շահագրգռված լինել բանակցութիւնների ելքի նկատմամբ, թերեւս յետ կանչէ իր զօրքերը տնտեսական պատճառներով կամ անհրաժեշտութիւն ունենալով ուրիշ յանձնարարութիւն դնել նրանց վրա մասամբ կամ ամբողջովին։ Բայց այդ չի փոխի դրութիւնը, եւ չինական պետական մարդիկ անշուշտ լաւ կըմբռնեն դրութեան լրջութիւնը։ Նրանք կը հասկանան, որ դեսպանութիւնների պահպանութեան եւ կայսրանական ճանապարհը գրաւելու համար նշանակված զօրքերը չը հաշված, մընացած զօրքերից վերջին զօրաբաժինները միայն այն ժամանակ կը հեռանան Զժիլի նահանգից, երբ պատժված կը լինեն գլխաւոր յանցաւորները եւ ապահովված կը լինեն միւս պահանջների կատարումը եւ վարձատրութեան հատուցումը։ Այժմ յայտագիրը անմիջապէս յանձնվելու է Ցինին եւ Լի-Խունգ-Ջանգին։

ՊԱՐԻԶ։ Այն բացատրութիւնների պատճառով, որոնց ժամանակ զինուորական մինիստրը պախարակում էր կոմենդանտ Կիւինէին գաղտնի դոկումենտը հրապարակելու համար, Կիւինէ բանտարկվեց Մօնվալերիէն բերդում։

ԼՕՆԴՕՆ։ Ինչպէս հաղորդում են երեկոյեան լրագիրների հեռագիրները, բօէրների ներս խուժումը Կապի կոլօնիան մեծ չափեր է ընդունում։ Բօէրները գրաւած ունեն Կօլեսբէրգ շրջանը։ Երէկ, առաւօտեան, Կրիւգէրսդօրպից դէպի հարաւ լսելի էր սաստիկ թնդանօթաձգութիւն։

ԱՄՍՏԷՐԴԱՄ։ Կրիւգէր ճանապարհ ընկաւ դէպի Հաագա։

ԿԱՊՇՏԱԴՏ։ Կապի կօլօնիայի դրութիւնը գնալով ծանրանում է։ Մօտ 2000 բօէրներ ներս խուժեցին կօլօնիան, անցնելով Օրանժեան գետով։ Թէպէտ վախճանական հետեւանքների համար վախենալ պէտք չէ, այնուամենայնիւ երկիւղ կայ, որ բօէրների հօլլանդական բարեկամները կարող են միանալ նըրանց հետ եւ որ ապստամբութիւնը կարող է տարածվել։ Շատ զգալի է հեծելազօրքի սակաւութիւնը։ Երկիրը շատ լաւ ճանաչող անձինք անհրաժեշտ են համարում հարաւային Աֆրիկա ուղարկել ձեռքի տակ եղած բոլոր հեծելազօրքը։

ՊԵԿԻՆ։ Դեսպանները ստորագրեցին ընդհանուր յայտագիրը անգլիական յաւելուածով, որի մէջ Չինաստանին յայտարարվում է, որ Պեկինից եւ Զժիլի նահանգից չեն հեռանայ զօրքերը, մինչեւ որ Չինաստանը չը կատարէ պետութիւնների պահանջները։ Ամերիկական դեսպանը յետաձգեց ստորագրել յայտագիրը իր կառավարութիւնից ստացված հեռագրի պատճառով, որով պահանջվում էր, որ նա պնդէ վերջին փոփոխութեան վրա։ Կօնջէր կարծում է, որ վաշինգտօնեան կառավարութիւնը չի պնդի։

ՏՕՄՍԿ։ Կայացաւ Նիկօլայ II կայսրի անուան տեխնօլօգիական ինստիտուտի բացումը։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԵԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կիրակի, դեկտեմբերի 10-ին,
ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՑԻՆ ԴՈՒՄԱՅԻ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
կը կայանայ
ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Արտակարգ ընդհանուր ժողովը
Կարգադրելու ընկերութեան գոյքերը՝ նրա փակման առիթով։
Ժողովի սկիզբն է երեկոյեան 8 ժամին։

Կրամնօվօդսկի հայոց աղօթատան համար հարկաւոր է եկեղեցական երգեցողութեան արուեստին հմուտ մի երիտասարդ տիրացու։ Պայմանների մասին դիմել՝ Կրամնօվօդսկ, երէցփոխ Աբրահամեանցին։ 1—3

Դեկտեմբերի 10-ին, կիրակի օրը առաւօտեան 12 ժամին, Մողնու ս. Գէորգ եկեղեցում լինելու է կրկին ժողով՝ նոր երէցփոխ ընտրելու, ուստի սրանով հրաւիրվում են յիշեալ եկեղեցու ծխերը՝ ներկայ լինել ընտրութեանը ժամանակցելու։
Գործակալ բ. մասի Թիֆլիսի՝
2—2 (ռ. չ.) Գրիգոր ա. քհ. Մանդակունի

ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ
աւագների խորհուրդը յայտնում է պ.պ. անդամներին եւ կանդիդատներին, որ կանօնադրութեան 15-րդ յօդուածի զօրութեամբ, անդամական եւ կանդիդատական տոմսակները 1901 թւի համար պէտք է նորոգված լինեն մինչեւ 1900 թւի դեկտեմբերի 14-ը։ Նրանք, որոնք նշանակված ժամանակին նորոգած չեն լինի իրանց տոմսերը, ժողովարանից դուրս եկած կը համարվեն եւ կարող են նորից ընդունվել առանց քուէարկութեան 24 րուբլի վճարելով։ Ժողովարանի գրասենեակը բաց է ամեն օր, երեկոյեան ժամը 8—12։
2—4

Պետերբուրգի բժշկական վարչութեան թոյլտւութեամբ։ Մեծ արկղիկը 5 րուբլի, փոքրը—3 ր. և 1 ր. 50 կ.։

ՆՈՐ ՄԻՋՈՑ
մազերը բուսցնելու և ամրացնելու համար, ոչնչացնում է թեփը։ Դուրս է եկել նաև
բոլորովին նոր միջոց
ՋՈՒԻ ԿԱԹԸ
երեսին քնքշութիւն և սպիտակութիւն տալու համար, ոչնչացնում է արևի պատճառած սևութիւնը, մուները, տալիս է կաշուին քնքշութիւն և սպիտակութիւն։ Այդ գները չափաւոր են. մեծ սրուակը, արկղիկի մէջ, 2 րուբլի, փոքրը—1 ր. 50 կ. Ծախվում են բոլոր պարֆիւմերական և դեղավաճառական խանութներում։ Գլխաւոր պահեստը գտնվում է Պետերբուրգում, Պուշկինսկայա փողոց տ. № 15, բնակարան № 12. պահեստի բաժանմունքները գտնվում են. Թիֆլիսում կովկասեան դեղատան ապրանքների վաճառման ընկերութեան խանութում՝ Երևանեան հրապարակ և նրա բաժանմունքում, Միքայէլեան փողոց և Բագւում. նաև Միքայէլեան կամուրջի վրա, Պապօվի և Արիստակօվի դեղատներում։ Օտարաքաղաքացիների պատուէրները կատարվում են անմիջապէս՝ պօստով։
22—100

ԲԱՑՎԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՌԱՋԻԿԱՅ 1901 ԹՒԱԿԱՆԻ
„ՄՈՒՐՃ"
ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ
ԱՄՍԱԳԻՐ
Խմբագրութեան և մշտական աշխատակիցների նոր կազմով.
Խմբագրութեան անդամներն են՝ պ.պ. ԼԵՒՈՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆՑ եւ ԼԷՕ։
«Մուրճ» ամսագիրն ունենալու է հետեւեալ բաժինները. 1) Վէպեր, պատմուածքներ, դրամա. 2) Բանաստեղծութիւններ. 3) Նորութիւններ ռուսաց եւ արտասահմանեան գրականութիւնից. 4) Քննադատութիւն եւ գրախօսութիւն. 5) Ներքին քրօնիկ. 6) Արտաքին տեսութիւն. 7) Նամակներ արտասահմանից. 8) Գաւառական կեանք. 9) Տնտեսական հարցեր. 10) Գիտութեան, գեղարուեստի եւ տեխնիկայի աշխարհից. 11) Յայտարարութիւններ։
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ.

Ռուսաստանում	տարեկան 10	րուբլի,	արտասահման՝ 30	ֆրանկ
»	կէս տարվան 6	»	» 18	»
»	1 ամսվան 1	»	» 3	»

«Մուրճ» ամսագրին կարելի է գրվել. ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ—խմբագրատանը (Երեւանեան հրապարակ, տուն տ. Խարազեանի)։ Խմբագրատունը բաց է առաւօտեան ժամը 10-ից—2-ը, բացի կիրակի եւ տօն օրերից։
ՆԱՄԱԿՆԵՐԻ ԱՄՍԱԳՐԻ ՏԵՂԵՐԻՑ պէտք է դիմել. Тифлисъ, редакція журнала «Мурчъ».
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻՑ՝ Tiflis, Rédaction de la revue «Mourtch».
1—3 Հրատարակիչ եւ ժամանակաւոր խմբագիր՝ ԿՈՍՏԱՆԴԻՆ ԿՐԱՍԻԼՆԻԿԵԱՆՑ

Կիրակի, դեկտեմբերի 10-ին,
ԹԻՖԼԻՍԻ ԿՐՈՒԺՕԿԻ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ
տեղի կունենայ
ԲԱԶԱՐ
ՑՕԳՈՒՏ ՀԻՒԱՆԴ ԵՒ ԾԵՐԱՑԱԾ ՎԱՐԺՈՒՀԻՆԵՐԻ ՈՒ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻՆԵՐԻ ԱՊԱՍՏԱՐԱՆԻ
Դահլիճում կը լինին չինական բէսեակայ, ձիւնով ծածկած եղեւնի, որի տակ ձիւն պապը եւ ձիւնաթաթիկը խաղալիքներ եւ տօնածառի զարդարանքներ կը վաճառվեն, չքեղ ձեռագործների եւ երեխայոց չորերի բաժին եւ էլեքտրական սեղան սիւրպրիզներով։ Երեխաների համար կը ներկայացնեն առակներ
Մալօրօսական պարեր գեղարուեստօրէն կը պարէ փոքրահասակ դերասանուհի
ՕՐ. ԵԼԵՆԱ ՆԻԿԻՏ. ԵՂԲ. ՑԻՐԿԻՑ։
Սկիզբն է ցերեկվայ ժամը 12-ին, վերջը երեկոյեան ժամը 7-ին
Դահլիճում կը նուագէ երաժշտութիւն
(չ. չ. չ.) Մուտքը՝ մեծերի համար 30 կ. երեխաները—20 կ. 3—3

ԲԱՑՎԵԼՈՒՄ
Թադէոս Բունեաթեանցի գրավաճառանոցում,
ի թիւս այլոց,
Վաճառվում են՝
ԱՇՈՏ ԵՐԿԱԹ—պատմական վէպի I եւ II մաս., գինն է մէկ րուբլի։
ՇԻՐԱԿ—Տոյի եւ պատի օրացոյցներ—հարուստ, հանրամատչելի յաւելուածներով, պատինը յիսուն, ծոցինը—քսան կոպ.։ Գումարով գնողներին՝ սովորական զիջումն։ Բագւում օրացոյցների պահեստը գտնվում է միայն մեզ մօտ։
Հարկաւոր ենք համարում յայտնել, որ մասնաւոր գրավաճառ Անդրէաս Աւագեան-Յովհաննիսեանցը մեր գրավաճառանոցի հետ ոչինչ առնչութիւն չունի։ 3—3

Ա. Փրիդօնեան եւ ընկ. Բանկային Գրասենեակը
Ապահովացնելու համար ներքին փոխառութեան վիճակախաղի տոմսերը յնոր փոփոխութիւն վերցնում է՝

2 ր.—25 կոպ. ամեն մէկ տոմսի համար	I կարգի	1901	թւի յունվարի	2-ից
1 ր.—75 կոպ. » » » »	II »	1901	» մարտի	1-ից
1 ր.—10 կոպ. » » » »	III »	1901	» մայիսի	1-ից

Բացի 15 կոպ. մարկան ամեն մէկ անդորրագրից։ Գրասենեակը հեռագրով ու վերադիր վճարով չէ ապահովացնում։ (չ. ռ. չ.) 2—3

„ՇՂԹԱՅ"
ՆԱՒԹԱՐԴԻՒՆԱԲԵՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ
յայտնում են ի գիտութիւն պայատէրերի, որ դեկտեմբերի 10-ին, առաւօտեան ժամի 10-ին, Թիֆլիսի քաղաքային դումայի դահլիճում կը կայանայ
ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ
Ժողովի առարկաներն են՝
Վարչութեան հինգ անդամների, վերաստուգող յանձնաժողովի երեք անդամների եւ երկու փոխանդամների ընտրութիւնները։
Ժողովի օրը ամեն մի փայատէր պարտաւոր է ներկայացնել իր փայերը, հակառակ դէպքում ժողովին ներկայ լինել չեն կարող։
(դեկտ. 2, 6 եւ 9-ին) 3—3

Սարգիս Վ. Աբրահամեան
Հասցէ. ՍՕԼՕԼԱԿ, Գանօվսկայեա փող. տ. Թամամշեվի, № 26, բն. № 9.
Սովորեցնում եւ պատրաստում է երկու սեռի անձանց չորս ամսվայ ընթացքում, երաշխաւորութեամբ եւ հարկաւոր դէպքում—յանձնարարականներ տալով պարապմունքներ գտնելու համար
ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ
1) Կրկնակի իտալական հաշուապահութիւն իր բոլոր ճիւղերով. գիւղատնտեսական, նաւթարդիւնաբերական, գործարանական, առեւտրական, բանկային եւ շոգենաւային հաշուապահութիւն։
2) Առեւտրական թուաբանութիւն.
3) Առեւտրական թղթակցութիւն։
4) Պարտամուրհակի օրէնքները։
5) Գեղագրութիւն, ուսումնասիրութիւն զանազանատեսակ շրիֆտների եւ ուղղումն ամենավատ ձեռքերի։
ԵՐԿՐՈՐԴ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔԸ ՍԿՍՎԵԼՈՒ Է ՅՈՒՆՎԱՐԻ 15-ԻՑ
Կարելի է տեսնել առաւօտեան ժամի 9-ից մինչեւ 11-ը եւ 4-ից մինչեւ 7-ը երեկոյեան։ (չ. ռ. չ.) 10—25

Дозволено цензурою, Тифлисъ, 8 Декабря 1900 г. Типографія Грузинск. Т—ва, Больш.-Ванкская ул., № 27.